

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

із зіставного мовознавства

на тему: **Категорія роду та засоби її реалізації в сучасних
англійській та українській мовах**

Студентки 3 курсу групи Па 01-20
Напряму підготовки «Філологія»
Спеціальності мова і література
(переклад включно) (англійська)
Тушич Л.О.

Керівник Березенко В.М., кандидат
філологічних наук, доцент

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка:
ЄКТС _____

м. Київ – 2023 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugric Philology

COURSE PAPER

**The category of gender and means of its realization in Modern
English and Ukrainian**

TUSHYCH LILIIA

Group Pa 01-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ В ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ.....	7
1.1. Зіставна граматика, її цілі та завдання.....	7
1.2. Типологія мов за різними критеріями.....	7
1.3. Типи порівнюваних мов.....	9
1.4. Класифікація частин мов у порівнюваних мовах.....	10
1.5. Категорія роду, її значення в англійській та українській мовах.....	13
Висновки до Розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	16
2.1 Вираження категорії роду в англійській мові.....	16
2.1.1 Іменник, засоби позначення категорії роду.....	16
2.1.1.1. Морфологічні засоби.....	16
2.1.1.2. Лексичні засоби.....	17
2.1.2 Займенник, його реалізація на позначення категорії роду.....	19
2.2 Вираження категорії роду в українській мові.....	20
2.2.1 Іменник, засоби позначення категорії роду.....	21
2.2.2 Прикметник, шляхи реалізації категорії роду.....	23
2.2.3 Займенник, його категоріальне маркування роду.....	24
2.2.4 Числівник, репрезентація категорії роду.....	25
2.2.5 Дієслово, засоби вираження категорії роду.....	26
Висновки до Розділу 2.....	27
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	29
РЕЗЮМЕ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	32
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	34

ВСТУП

Курсова робота присвячена вивченню категорії роду та засобів її реалізації у сучасних англійській та українській мовах. Дослідження категорії роду здійснюється у сфері зіставної граматики, метою якої є виявлення схожих та відмінних рис у певному аспекті порівнюваних мов. Український мовознавець Булаховський Л. А. досліджував категорію роду в українській мові, в англійській мові Роджер Ласс розглядав цю категорію у своїх працях: він прослідковував за розвитком категорії роду впродовж різних періодів існування мови.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що категорія роду відіграє важливу роль у становленні мови, адже саме вона визначає граматичний та лексичний склад мови. Категорія роду є ключовою категорією іменника, яка впливає на розуміння сенсу висловлювання. Ця категорія є не менш важливою під час вивчення мови, оскільки від неї залежить правильність вживання інших частин мови у реченні.

Об'єктом дослідження є категорія роду в сучасних англійській та українській мовах.

Предметом дослідження є засоби реалізації та ступінь вираження цієї категорії у порівнюваних мовах.

Мета дослідження – розглянути категорію роду, способи її вираження в англійській та українській мовах, а також знайти спільні й відмінні риси у вживанні цієї категорії.

Зазначена мета передбачає виконання наступних завдань дослідження:

- охарактеризувати категорію роду у порівнюваних мовах;
- дослідити явища, які притаманні цій категорії;
- оцінити ступінь вираження цієї категорії у кожній з порівнюваних мов;
- визначити, які екстралінгвальні явища мають вплив на реалізацію категорії роду у мові та яким чином відбувається цей вплив;

- розглянути приклади вираження цієї категорії на матеріалі сучасних художніх творів англійської та української мов.

Відповідно, для виконання поставлених завдань ми використали такі теоретичні та практичні методи дослідження:

- дедуктивний метод, за допомогою якого можна зробити висновок про певний аспект дослідження, опираючись на загальну інформацію;
- описовий метод для характеристики мовних явищ;
- зіставний метод для порівняння двох мов та виявлення ізоморфних та аломорфних рис;
- теоретичний аналіз довідкової літератури за обраною темою.

Теоретична значимість дослідження полягає у тому, що викладена інформація може слугувати основою для подальшого вивчення категорії роду та засобів її реалізації у мові.

Практична значимість дослідження полягає у тому, що отримана інформація може бути використана для глибшого розуміння категорій іменника в англійській та українській мовах, а також використання отриманих знань на практиці, наприклад у перекладі.

Курсова робота складається з двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме, списку використаних джерел та списку ілюстративного матеріалу.

У **Вступі** коротко викладено теоретичні положення, актуальність теми, основну мету і завдання, теоретичну та практичну цінність дослідження, а також методи, використані під час дослідження.

Розділ 1 «Теоретичні засади дослідження категорії роду в сучасних англійській та українській мовах в зіставному аспекті» зосереджується на базових поняттях зіставної граматики та типології мов, остання з яких має безпосередній вплив на виокремлення типу порівнюваних мов, а також пояснює основні засади категорії роду в англійській та українській мовах в зіставному аспекті.

Розділ 2 «Засоби реалізації категорії роду в сучасних англійській та українській мовах» присвячений способам вираження категорії роду у порівнюваних мовах, опису певних екстралінгвальних явищ, які впливають на ступінь реалізації цієї категорії, та виявленню схожих та відмінних рис у категорії роду в англійській та українській мовах.

Загальні висновки підсумовують досягнення дослідження та наводять найважливіші теоретичні та практичні результати.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ В ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ

1.1. Зіставна граматики, її цілі та завдання

Зіставна граматики – один із розділів часткового та спеціального зіставного мовознавства, який вивчає обмежену кількість характеристик, а саме граматичні системи порівнюваних мов, та порівнює певну мову з рідною мовою (Корунець, 2003, с. 15). Зіставна граматики досліджує дві конкретні мови: **рідну мову** та **метамову**. У нашому випадку рідною мовою є українська, метамовою – англійська.

Об'єкт зіставної граматики – риса або феномен на морфологічному або синтаксичному рівні мови. Метою зіставної граматики є детальне вивчення особливостей граматичних систем української та англійської мов та визначення спільних та відмінних рис у порівнюваних мовах. Окрім цього, вивчення зіставної граматики допомагає у досягненні правильності та достовірності перекладу.

1.2. Типологія мов за різними критеріями

Зіставна граматики також може допомогти у визначенні типу мови, адже кожна з порівнюваних мов має власні особливості у граматичних системах і ці характеристики можуть бути спільними для ряду інших мов.

Однією з найважливіших класифікацій мови є типологічна класифікація. Тут варто зазначити вчених, які зробили вагомий внесок у розробку цієї класифікації. Німецькі мовознавці Фрідріх та Август Шлегелі стали першими науковцями, які розробили й обґрунтували типологічну класифікацію мов. Спочатку Фрідріх Шлегель у своїй праці «Про мову і мудрість індійців» (1808) виділив дві групи мов: флективні та нефлективні. Пізніше його брат Август Шлегель доопрацював класифікацію та виокремив три типи мов: аморфні, афіксальні та флективні. Вільгельм Гумбольдт вивів

остаточну **типологічну класифікацію мов**, яка складається з чотирьох типів та досі є актуальною у наш час. Згідно з В. Гумбольдтом мови можна поділити на ізолюючі (кореневі), аглютинативні, інкорпоруючі (полісинтетичні) і флективні (Кочерган, 2001, с. 322).

В ізолюючих або корневих мовах немає афіксів і саме слово ніяким чином не відмінюється, тому основним типом синтаксичного зв'язку є прилягання. Речення будь-якої кореневої мови буде виглядати як послідовність незмінних та неподільних коренів-слів. До типових представників корневих мов належать сучасна китайська та в'єтнамська мови (Кочерган, 2001, с. 323).

В аглютинативних мовах навпаки – граматичне значення виражається за допомогою різноманітних афіксів, які прилягають до кореня та мають чітко визначене значення, вони можуть позначати особу, час, число, відмінок і т.д. (Левицький, 2008, с. 18). Окрім цього, афікси розташовуються у строгому порядку – спочатку йдуть афікси з широким значенням, потім афікси з вузьким значенням. Афікси прилягають до слова-основи, але межі між морфемами залишаються чіткими. Приклади аглютинативних мов: угорська, турецька, казахська, японська та корейська.

В інкорпоруючих або полісинтетичних мовах слова-основи (корені) об'єднані в єдині складні комплекси за допомогою службових частин. У таких мовах речення схожі на складні слова, тому їх можна назвати словами-реченнями (Левицький, 2008, с. 18). Одиницею будови у полісинтетичних мовах є не слово, і не речення, а так званий інкорпоруючий комплекс. До полісинтетичних мов належать чукотська, коряцька мови, а також більшість мов корінного населення Північної Америки (за винятком ескімоської та алеутської мов).

Останній тип класифікації – **флективні мови** (до них належать більшість індоєвропейських та семіто-хамітських мов). Флексії відіграють головну роль у вираженні лексичного або граматичного значень. Закінчення у флективних мовах є багатозначними та нестандартними, вони зливаються з

основою. Флективні мови мають дві підтипи: **синтетичний та аналітичний підтип**. В синтетичних мовах відбувається синтез граматичного та лексичного значення у межах слова, тому провідна роль належить саме закінченням слів. І навпаки, в аналітичних мовах лексичне значення виражається повнозначними словами, а граматичне значення – службовими частинами мови, порядком слів, інтонацією (Кочерган, 2001, с. 327). Яскравими представниками синтетичних мов є польська, литовська, німецька мови, санскрит, а до аналітичних мов належать всі романські мови, датська, хінді, урду і т.д.

Звичайно, у світі не існує повністю чистих типів мов, адже деякі риси одного типу можуть подекуди зустрічатись у мові іншого типу, але це все відбувається завдяки історичному розвитку мов.

1.3 Типи порівнюваних мов

Перш за все, українська та англійська мови належать до флективного типу мов, адже значення у цих двох мовах виражається за допомогою флексій. Хоча порівнювані мови і є флективними або фузійними, їхні підтипи відрізняються: українська мова є переважно синтетичною, англійська – переважно аналітичною. Незважаючи на те, що англійська раніше була синтетичною мовою, із плином часу та активним розвитком мови зараз вона є аналітичною, хоча і прямує до ізолюючого типу мови, поступово втрачаючи ознаки флективності (Кочерган, 2001, с. 328).

В українській мові значення виражається переважно у закінченнях. Наприклад, у реченні «*Залізо глухо озивалося під важким натиском чоловічих плечей*» (Жадан, 2014, с. 89) суфікс «-лосьь» в дієслові «озиватися» вказує на минулий час дієслова, суфікс «-им» у прикметнику «важкий» вказує на давальний відмінок прикметника, суфікс «-ом» у іменнику «натиск» свідчить про давальний відмінок іменника, суфікс «-их» прикметника «чоловічий» означає родовий відмінок прикметника, а суфікс «-ей» іменника «плече» говорить про родовий відмінок цього іменника, до того ж вказує ще й на множину іменника.

Говорячи про англійську мову, значення виражається переважно службовими частинами мови (до прикладу, прийменниками), службовими та допоміжними словами, тощо. До прикладу, «*He had a meeting with his academic adviser that he had been postponing for over a month, but that everyone agreed absolutely needed to happen before winter break*» (Zevin, 2022, p. 1). В цьому реченні є дієслово з допоміжним дієсловом «*had been postponing*», складений присудок з використанням прийменника «*needed to happen*», а також присутній артикль «*a*», наявність якого є характерною рисою аналітичного підтипу.

Окрім цього аналітизм виражається і за допомогою порядку слів. Саме тому в англійській мові відносно сталий порядок слів, оскільки незначна перестановка слів може призвести до повної зміни значення речення. Приклад, який свідчить про важливість порядку слів: 1) «*Мисливець убив ведмедя*», 2) «*Ведмедя убив мисливець*». В українській мові перестановка слів не вплине на зміст самого речення, але в англійській мові перестановка слів може повністю спотворити значення речення: 1) «*The hunter killed the bear*» та 2) «*The bear killed the hunter*» (Березенко, 2010, с. 10).

Як було зазначено раніше, повністю чистих типів мов не існує, тому в українській мові зустрічаються аналітичні конструкції, а в англійській – синтетичні. Наприклад, аналітична конструкція майбутнього часу у реченні «*Ми будемо робити домашнє завдання*» використовується замість синтетичної конструкції «*Ми робитимемо домашнє завдання*». Прикладом риси синтетичності в англійській мові є утворення вищого та найвищого ступеню порівняння одно-, двоскладових прикметників: *small* – *smaller* – *the smallest* (Кочерган, 2001, с. 328).

1.4 Класифікація частин мов у порівнюваних мовах

Порівнюючи класифікацію частин мови в українській та англійській, можна знайти як спільні, так і відмінні риси. Наприклад, в обидвох порівнюваних мовах вчені виокремлюють **самостійні та службові частини мови**, а також одну категорію, яку не можна назвати ні самостійною, ні

службовою. Щодо відмінностей, то вони прослідковуються у класифікації службових частин мови. Розгляньмо класифікацію частин мови більш детально.

У традиційній граматиці наявність чи відсутність у слів лексичного і граматичного значень лежить в основі їх поділу на повнозначні і неповнозначні, а наявність чи відсутність у них парадигми відмінювання дає змогу виділити дві основні групи слів: відмінювані (змінні) і невідмінювані (незмінні) (Симонова, 2004, с. 46). В українській мові існує 6 самостійних (повнозначних) та 3 службові (неповнозначні) частини мови: іменник, дієслово, прикметник, займенник, числівник, прислівник та частка, прийменник, сполучник відповідно.

В українській мові **іменник** відповідає на питання хто? що? та позначає предмет, явище, особу (*людина, дерево*) і має наступні категорії: категорія роду (виділяють чоловічий, жіночий та середній роди: *місяць, калина, немовля* відповідно), категорія числа (однина та множина: *дитина – діти*) та категорія відмінка (називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий та кличний) (Плющ та ін., 1994, с. 195).

Оскільки такі частини мови як прикметник, займенник та числівник надають іменнику певну характеристику, уточнюють або замінюють його, вони мають такі ж граматичні категорії як іменник: категорію роду, числа та відмінка.

Прикметник відповідає на питання який? яка? яке? які? та вказує на ознаку предмета (*широкий, мила, сонячне, щирі*). **Займенник** у свою чергу вказує на предмети, їхні ознаки або кількість, не називаючи самі предмети і відповідає на питання хто? що? який? чий? скільки? котрий? (*я, воно, наш, такий*). **Числівник** відповідає на питання скільки? котрий? та позначає кількість предметів або порядок при лічбі (*десять, п'ятий*).

Щодо **дієслова**, то воно відповідає на питання що робити? що зробити? та вказує на дію або стан предмета як процес (*сидіти, побігти*). Дієслово характеризується такими категоріями: категорія часу (теперішній, минулий,

майбутній), числа (однина, множина), особи (I, II, III особа), роду (чоловічий, жіночий та середній роди), виду (доконаний, недоконаний) та способу (дійсний, умовний, наказовий) (Плющ та ін., 1994, с. 259).

Прислівник відрізняється від усіх зазначених самостійних частин мови тим, що він позбавлений словозмінних граматичних категорій, тобто ця частина мови не має відмінків, роду, числа. Прислівник відповідає на безліч питань, наприклад як? де? звідки? наскільки? якою мірою? та виражає ознаку дії, стан предмета або ознаку іншої ознаки (*говорити голосно, перебувати поблизу, зробити наперекір* тощо).

Варто зауважити, що у більшості праць з граматики української мови поняття «службові частини мови» і «службові слова» ототожнюються. Насправді ж останнє поняття значно ширше: у різні періоди розвитку граматики в Україні до службових слів, окрім прийменників, сполучників і часток, відносили і відносять також окремі групи т. зв. займенникові слова, допоміжні дієслова-зв'язки, модальні слова, вигуки тощо (Симонова, 2004, с. 46). Ми розглянемо саме службові частини мови.

До службових частин мови належать прийменник, сполучник та частка. **Прийменник** служить для зв'язку слів у словосполученні або реченні: *за рогом, перед тобою* тощо. **Сполучник** з'єднує однорідні члени речення між собою або сурядні та підрядні частини у реченні: *чай та кава; не прийшли, бо захворіли* тощо. **Частка** надає додаткові відтінки та утворює окремі граматичні форми: *тільки я, годі працювати* тощо.

Окремо треба згадати про вигук, який не належить ні до самостійних, ні до службових частин мови. **Вигук** використовують для вираження почуттів, емоцій, волевиявлення: *Ох, як я втомилася.*

В англійській мові присутні ті ж самі самостійні частини мови, що і в українській, тобто іменник, дієслово, прикметник, займенник, прислівник, окрім числівника. Його часто не виділяють як окрему самостійну частину мови, а відносять до службової частини мови **детермінанту** (determiner or determinative). Також до детермінантів належать такі частини мови як артиклі

(*a/an, the*), вказівні займенники (*this, that*), квантифікатори (*many, much, few, little*) (Carter, McCarthy, 2006, p. 102). До службових частин мови належать прийменник та сполучник, а також в англійській мові існує вигук, як окрема одиниця. В цілому можна сказати, що наявність одних і тих самих частин мови (окрім детермінанта) в англійській та українській мові є ізоморфною рисою, але аломорфність можна простежити під час класифікації категорій частин мови.

До прикладу, розглянувши категорії дієслова в англійській мові простежуються як однакові з українською мовою (особа, число, час, стан), так і відмінні характеристики, наприклад аспект (простий (Simple), тривалий (Progressive), завершений (Perfect), завершений тривалий (Perfect Progressive)), або стан (активний (Active), пасивний (Passive)).

Говорячи про категорії іменника то вони ізоморфні як для української, так і для англійської мови, різниця полягає тільки в кількості відмінків та формальній ролі роду в англійській мові. У прикметника та займенника в тій же мові немає категорії числа, роду та відмінка.

1.5 Категорія роду, її значення в англійській та українській мовах

Категорія роду – класифікаційна граматична категорія, яка позначає відношення між узгоджуваними та узгоджувальними словами (Горпинич, 2004, с. 51). Як зазначалося раніше, в категорії роду іменників української та англійської мови простежується аломорфність.

Категорія роду в українській мові є більш розвинутою на відміну від англійської мови; вона відіграє основну роль для іменника, адже українська є синтетичною мовою, в якій граматичні відношення між словами позначаються флексіями. В українській мові існують три чітко виділені роди: **чоловічий** (*зошит, місяць, брат*), **жіночий** (*ніч, квітка, дівчинка*) та **середній** (*сонце, око, немовля*). До цих трьох родів також можна додати так званий «спільний» рід. Іменники «спільного» роду називають осіб жіночої та чоловічої статі, яким властиві певні характерні ознаки чи поведінка (*базика, нездара*) (Плющ та ін., 1994, с. 201). Також в українській мові спостерігається

таке явище як гетеронімія (номінативний суплетивізм). Це характерне для іменників явище, рід яких визначається біологічно, розглядається як вроджена характеристика, наприклад: *батько – мати, брат – сестра, бик – корова* тощо (Демідов, 2011, с. 83).

Говорячи про категорію роду в англійській мові, можна сказати, що вона є скоріше формальною, аніж реальною. Багато вчених-лінгвістів (J. Leech, H. Sweet, O. Jespersen, M. Long та інші) не визнають рід в англійській мові за граматичну категорію, але розрізняють рід за біологічними статевими відмінностями. Зазначається, що іменники, які позначають предмети, явища, рослини та тварин мають середній рід, а іменники, що позначають людей можуть бути або чоловічого, або жіночого роду. Саме тому ми можемо виділити **natural gender**, який має на увазі певні відмінності, які пов'язані зі статтю та притаманні тільки істотам, наприклад *boy* (іменник чоловічого роду, адже позначає особу чоловічого роду) чи *miss* (застосовується той самий принцип, як і з іменником *boy*) (Зіневич, 2022, с. 27). «Спільний» рід (**common gender**) також наявний в англійській мові, до прикладу: *pupil* (учень/учениця), *student* (студент/студентка), *friend* (друг/подруга). Однак, варто зазначити, що категорія роду в англійській мові може досить нестандартно проявлятися в окремих випадках, наприклад в художніх творах на підкреслення ставлення автора до об'єкта. До прикладу, *sun*, *moon* або *sea* є іменниками середнього роду, оскільки це неживі об'єкти, але автори можуть надавати цим іменникам значення чоловічого або жіночого роду: «... *To solemnize this day the glorious sun / Stays in his course and plays the alchemist, / Turning with splendor of his precious eye...*» (W. Shakespeare, 1623, p. 85).

Отож, в українській мові категорія роду виражена більш чітко і має безпосередньо важливе значення при відмінюванні іменників, а також при узгодженні іменника з прикметником, числівником або дієсловом у реченні. В англійській мові ця категорія не є настільки значущою, адже у цій мові граматичні значення виражаються інакше.

Висновки до Розділу 1

У першому розділі ми розглянули та узагальнили основні поняття, які будуть корисними для подальшого дослідження категорії роду та засобів її реалізації у порівнюваних мовах.

Дослідивши типи та підтипи мов, які були виділені німецьким філологом В. Гумбольдтом, ми дійшли до висновку, що існування категорії роду та її характеристики насамперед обумовлені саме типом та підтипом мови. Вираження категорії роду ґрунтується на тому, яким чином граматичне значення реалізується у тій чи іншій мові: або це відбувається за допомогою синтетичних засобів, наприклад флексій (як в українській), або за допомогою аналітичних засобів, наприклад службових слів, порядку слів у реченні та інтонації (як в англійській).

У свою чергу, огляд частин мови в українській та англійській допоміг нам зрозуміти які категорії притаманні різним частинам мови і яку роль відіграє саме категорія роду. В українській мові категорія роду має особливе значення, оскільки без неї неможливо правильно узгодити іменник з прикметником, займенником, числівником або ж дієсловом. В англійській мові частини мови є відносно ізольованими, і наявність чи відсутність флексій ніяким чином не впливає на вигляд інших частин мови у реченні, тому категорія роду в англійській мові представлена не так розгорнуто, як в українській.

Порівнюючи категорію роду в англійській та українській мовах, можна назвати переважно аломорфні риси, хоча можна виділити «спільний» рід як ізоморфну рису для обох мов. Основною відмінною рисою є кількість родів: українській мові притаманні три роди (чоловічий, жіночий та середній), в англійській мові можна виділити лише *natural gender*, який пов'язаний або з чоловічою, або з жіночою статтю.

РОЗДІЛ 2

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1 Вираження категорії роду в англійській мові

Спираючись на класифікацію частин мови в англійській мові, можна сказати про те, що категорія роду притаманна тільки іменникам та займенникам. Тому вираження категорії роду в англійській мові відбувається за рахунок вищевказаних самостійних частин мови.

2.1.1 Іменник, засоби позначення категорії роду. В англійській мові існують певні **морфологічні та лексичні засоби** на позначення роду іменника, але вони стосуються в основному тільки живих істот чоловічого або жіночого роду; на неживі істоти це не розповсюджується.

2.1.1.1 Морфологічні засоби. Морфологічний метод позначення категорії роду полягає у зміні будови слова, а саме додавання до слова флексій. Типовими **афіксами** іменників на позначення осіб чоловічого роду є суфікси *-er, -or*: *actor, doctor, driver*. Наприклад, «*His doctor had told him his blood pressure was too high at his last physical, and that he needed to cut the stressors from his life*» (Klune, 2020). Для створення іменника жіночого роду на основі іменника чоловічого роду до основи слова додаються афікси *-ess, -ine*: *actor – actress, waiter – waitress, lion – lioness, hero – heroine*. Наприклад, «*What qualities must actresses practice?*» (Malague, 2013, p. 172).

Окрім цього, в англійській мові також існує ще один суфікс, який у рідкісних випадках використовують з метою позначення особи жіночого роду. Це суфікс французького походження *-ette*: *major – majorette, usher – usherette*. «*He watched Superman II from the aisle, and when the usherette tried to make him sit in a seat he bit her ankle*» (Weldon, 2003).

В цілому цей спосіб утворення іменників жіночого роду є непродуктивним, оскільки всього лише незначна частка іменників жіночого роду утворена саме таким чином (Демідов, 2011, с. 86).

2.1.1.2 Лексичні засоби. Лексичний спосіб вираження категорії роду є більш продуктивним, ніж морфологічний, хоча він і поступається у продуктивності займеннику. До лексичних засобів реалізації категорії роду можна віднести гетеронімію (номінативний суплетивізм), а також використання іменників з *natural gender* у творенні складних слів.

Гетеронімія, як вже було зазначено, притаманна іменникам, які мають вроджені характеристики чоловічого або жіночого роду: *mother – father, boy – girl, cock – hen, bull – cow*. Приклад: «*That touch was the only thing she remembered of her mother*» (Nix, 2001).

Окрім цього, для позначення категорії роду використовують складені слова (іменник + іменник/займенник + іменник), одна з частин якого є **родовказуючою основою** або особовим займенником третьої особи однини, наприклад *cock-sparrow, hen - sparrow, he-wolf, she-wolf* (Бойван, Ковтун, 2021, с. 100). До прикладу, «*As he was about to fly down, a small hen-sparrow chirruped to him from the roof, (...)*» (Blyton, 2022). До інших родовказуючих основ жіночого роду належать *girl, lady, maid, maiden, mistress* і, звичайно, *woman* (Демідов, 2011, с. 84). Розгляньмо приклади використання кожної з основ більш детально.

У випадку з основою *girl*, вона може займати як початкове, так і кінцеве положення: *girlfriend, schoolgirl, salesgirl*. Приклад: «*Straightening, he looked up and around until he spotted a salesgirl two aisles over*» (Delinsky, 1995). Цю основу вживають переважно на позначення молодої особи жіночого роду і вона є досить поширеною, адже займає 22% випадків утворення іменників жіночого роду (Демідов, 2011, с. 84).

Основа *lady* займає початкове положення у складеному слові і вказує на високий соціальний статус жінки: *lady-lawyer, lady-judge*. Приклад: «*The lady-lawyer writes some more*» (Baldwin, 2012). В наш час ця основа є малопродуктивною, адже складає всього 14% випадків утворення іменників жіночого роду. Приблизно 13% усіх випадків складає основа *maid*, яка займає кінцеве положення у слові: *barmaid, bridesmaid*. Наприклад, «*At that moment,*

one of the bustier barmaids, Veronika, was flagrantly flirting with him» (McQueen, 2018). Також ця родовказуюча основа є більш раннім еквівалентом основи *girl* і переважно використовується у книжковому стилі (Демідов, 2011, с. 85).

Близько 3% та 5% припадає на слова з основами *maiden* та *mistress* відповідно: *handmaiden, maiden aunt; headmistress, postmistress*. Наприклад:

- «*He was at one with them in seeing economics as the handmaiden of politics»* (Ball, 2005);
- «*At the post office, Mrs. Clarkson, the postmistress, told her: “There's a telegram come for Reeves”»* (Haines, 1989).

Слова з основою *maiden* більш притаманні книжковому стилю, а основа *mistress* вказує на особу, яка займає високу керівну посаду (Демідов, 2011, с. 85).

Найбільш продуктивною родовказуючою основою є основа *woman*, яка у 96% слів займає кінцеве положення: *policewoman, sportswoman, saleswoman*. Приклад:

- «*They thanked me and went ahead to the passport booth, where a young policewoman was polite to them both»* (Glass, 2006).

Ця основа не має ні стилістичного, ні емоційного забарвлення та вказує на дорослу особу жіночого роду (Демідов, 2011, с. 85).

Родовказуюча основа чоловічого роду *man* є найбільш продуктивною для формування складеного іменника чоловічого роду: *businessman, craftsman, spokesman* etc. Лише деякі лінгвісти закріплюють за формантом *man* значення чоловічого роду, але поява таких слів як *businesswoman, craftswoman, spokeswoman* вказує на те, що все ж таки вищевказаний формант асоціюється з особою чоловічого роду (Демідов, 2011, с. 88).

Однак, варто зазначити, що у Європі після 70-х рр. ХХ ст. відбувся зсув в ідеології і суспільство почало прямувати до втілення ідеї рівноправності в суспільстві. Завдяки цьому розпочалася мовна реформа, яка відобразилася у створенні так званої політкоректної мови в публічному просторі. Саме тому

зараз сучасна англійська мова прямує до стандарту **гендерно-нейтральної мови (gender-neutral language)** (Boyadzhieva, 2013, p. 42).

Забезпечення використання гендерно-нейтральної мови відбувається декількома способами: родовказуючу основу *man* замінюють на гендерно-нейтральне слово (*firefighter* замість *fireman*), повністю уникають використання цієї основи (*chair* замість *chairman*) або пропонують нові гендерно-нейтральні терміни (*bartender* замість *barman*) (Desprez-Bouanchaud and others, 1999, p. 10). Наприклад:

- «*Apparently, there's some company rule about what you can serve without a bartender*» (Valley, 2019).

Окрім цього, відносно нещодавно англомовне суспільство почало уникати додавання суфіксів на позначення жіночого роду до іменників чоловічого роду. Тобто, замість вживання *usherette* та *comedienne*, традиційно чоловічі іменники *usher* та *comedian* будуть вважатися гендерно-нейтральними і їх можна буде застосовувати, звертаючись як до чоловіка, так і до жінки.

2.1.2 Займенник, його реалізація на позначення категорії роду.

Основним способом реалізації категорії роду в англійській мові є використання займенника. Особовий, присвійний, зворотній та відносний займенники *he, his, himself* та *who* відповідно вказують на особу чоловічого роду, відповідні займенники *she, her, herself, who* позначають особу жіночого роду, а займенники *it, its, itself, which, that* використовують для тварин, рослин, явищ, неживих предметів тощо. Приклади:

- «*Then again, not to do him down too much, he does have his more positive side*» (Wilcken, 2002);
- «*Elise Ferguson brushed her fingertips through her short pale hair, smoothing it at the same time as she tried to fluff it*» (Ginger Chambers, 1992, p. 9);
- «*I wondered whether the story Charlotte had just told me was true or whether it was a sort of party piece*» (Wilcken, 2002).

Як вже було зазначено у попередньому розділі, в художній літературі вираження категорії роду може бути нетрадиційним, нелогічним та відхилятися від прийнятих норм. Наприклад, іменник *car* може мати чоловічий, жіночий або середній рід і позначатися відповідними займенниками *he*, *she*, або *it* (Bražienė, 2006, p. 10). В таких випадках вибір займенника повністю залежить від автора тексту та його ставлення до конкретно цього слова. Наприклад:

- «*"What is it? What's happening?" "It's the volcano," said Chloe. From the feel of it, she's fixing to blow!"*» (Hodjera, 2013, p. 204).

Продовжуючи тему гендерної нейтральності мови, не можна не зауважити, що в англійській мові підтримується тенденція вживання **гендерно-нейтральних займенників** (gender neutral pronouns): *he/she* або *they*. Ця тенденція виникла в австралійському варіанті англійської мови і стає все більш вживаною в англomовному середовищі (Boyadzhieva, 2013, p. 43). До прикладу, у реченні «*When a student goes to university, he should understand the importance of higher education*», якщо стать референта не відома, замість займенника чоловічого роду *he* вживають *he/she* або *they*, також можливе використання числівника *one*: «*When a student goes to university, he/she або they або one should understand the importance of higher education*».

2.2 Вираження категорії роду в українській мові

На відміну від англійської мови, в українській мові реалізація категорії роду відбувається за допомогою різних частин мови. Перш за все, за допомогою іменника, оскільки від роду іменника буде залежати рід таких частин мови як прикметника, займенника, числівника та дієслова.

Окрім цього, для вивчення засобів вираження категорії роду можна взяти іншу класифікацію, за якою родові значення будуть виражатися морфологічними, словотвірними, синтаксичними та лексичними засобами мови (Горпинич, 2004, с. 52). Цю класифікацію буде детально розглянуто у наступних підпунктах.

2.1.1 Іменник, засоби позначення категорії роду. Як вже було зазначено, в українській мові іменник виконує основну роль для позначення роду. Майже усі іменники, окрім винятків, належать до одного з трьох граматичних родів: чоловічого, жіночого або середнього роду. Значення роду переважно реалізується за допомогою морфологічних засобів, до яких належить встановлена система флексій, а саме закінчень (Плющ та ін., 1994).

До іменників чоловічого роду належать слова з нульовим закінченням (*степ, гараж*), частина іменників із закінченням *-а (-я)*, які позначають осіб чоловічого роду (*Микола, суддя*) та деякі іменники із закінченням на *-о* (*дядько, Дніпро*). Приклади:

- *«Ліфт зупиняється»* (Дашвар, 2018);
- *«А якщо п'яний суддя переїде мене своїм позашляховиком?»* (Дашвар, 2018, с. 12);
- *«Та до розчахнутих дверей знадвору саме підходив дебелий дядько-заправник»* (Дашвар, 2018, с. 4).

До речі, іменники із закінченням *-а (-я)* є скоріше винятком із правил, адже такі закінчення морфологічно притаманні саме особам жіночого роду. В цьому випадку категорія роду відображається не граматично, а семантично, та має семантичну мотивацію: посади судді, старости, воєводи в минулому займали тільки особи чоловічої статі (Плющ та ін., 1994).

Іменники жіночого роду мають закінчення *-а, -я* (*нога, цибуля*) (окрім винятків, описаних вище) або нульове закінчення (*ніч, тінь*). До жіночого роду також належить іменник *мати*. Приклади:

- *«Уявила, що в коридорі лежить мертва людина»* (Дашвар, 2018, с. 5);
- *«Зачиняла двері і знову лягала на постіль: і вже невтямки дівчині — день за вікном чи ніч!»* (Дашвар, 2020, с. 51);
- *«Тьома відключив дзвінок, задумався: мати не знає, де Галя»* (Дашвар, 2020, с. 57).

Середній рід мають майже всі іменники із закінченнями *-о, -е* (*сонце, море*) та частина іменників із закінченнями *-а, -я* (*життя, теля*). Приклади:

- «Коли сонце вже сходило, незчувся, як провалився у чорний сон» (Дашвар, 2020);
- «І так небагате життя наповнилося тугою і злиднями» (Дашвар, 2020, с. 3).

Звичайно, існують випадки, коли закінчення іменника не є достатнім критерієм для визначення роду цього іменника. До прикладу, в українській мові є спільний рід, який виражається закінченням *-а (-я)* та позначає осіб чоловічого та жіночого роду: *пакса, сирота* тощо. Наприклад:

- «Як сирота ото сам-самісінький свою базу будував» (Дашвар, 2020, с. 34).

Словотвірний засіб полягає у додаванні до основи слова суфіксів, які вказують на приналежність особи до тієї чи іншої статі. Застосування цього засобу є досить обмеженим, оскільки завдяки ньому можна утворити іменники тільки чоловічого або жіночого роду. Іменники з суфіксами *-тель, -ик/-ник, -ич, -ин, -ак, -ан (-ян)* належать до чоловічого роду, наприклад *учитель, пожежник, панич, грузин, грубіян* тощо. У свою чергу, іменники із суфіксами *-ка, -иця, -иха, -уха, -ада* мають жіночий рід: *учителька, молодиця, ковалиха, олімпіада*. Приклади:

- «Молодик так здивувався, аж загальмував» (Дашвар, 2020, с. 1);
- «І лише згорьована без чоловічої уваги пишнотіла двірничиха Віруня, яка із роздратуванням вимітала з-під дерев недопалки (...)» (Дашвар, 2020, с. 1).

Варто зазначити, що, на відміну від англійської мови, в якій мовці прагнуть до гендерної нейтральності, в українській мові популяризується тенденція використання фемінітивів на позначення осіб жіночої статі у різних сферах життя. Ця тенденція передусім обумовлена демократизацією мови (послабленням мовних норм та проникненням у літературну мову стилістично маркованої лексики) та такими екстралінгвальними факторами,

як соціалізація жінки у нових умовах, утвердження та забезпечення рівноправності чоловіків і жінок та створення умов для забезпечення жінкам рівних з чоловіками прав у власній реалізації (Брус, 2019, с. 231-232).

Фемінітиви переважно утворюють суфіксальним способом від основ чоловічого роду, основними суфіксами є суфікси *-ка* (*режисерка, атлетка, кондитерка*), *-иця* (*гірськолижниця, верстальниця, макетниця*), *-иня* (*продавчиня, астрологиня, дієтологиня*). В сучасній українській мові фемінітиви можна зустріти починаючи з економічної та правової сфери (*банкірка, кредиторка, роботодавиця, законодавиця*) і закінчуючи сферами науки, культури та спорту (*психологиня, лінгвістка, літературознавиця, бек-вокалістка, кіногероїня, гольфістка, метальниця* тощо). В основному фемінітиви вживають у публіцистичному, художньому та розмовному стилях мовлення. Наприклад:

- «*А їдять у нас вдома! — повідомила Льоні молода гонориста продавчиня*» (Дашвар, 2018).

Говорячи про лексичний або лексико-семантичний засіб реалізації категорії роду, потрібно згадати про гетеронімію. Гетеронімія присутня тільки в іменниках, які позначають живі істоти (тобто людей або тварин): *син – дочка, баран – вівця* тощо. Наприклад, «*Брат за цей час поміняв із десяток адрес (...)*» (Дашвар, 2018, с. 2). Отож, цей засіб не є продуктивним для вираження категорії роду в українській мові.

2.1.2 Прикметник, шляхи реалізації категорії роду. Оскільки українська є переважно синтетичною мовою, у реченні між частинами мови відбувається узгодження за допомогою флексій. Система узгодження частин мови між собою є синтаксичним засобом реалізації категорії роду. Прикметник, який узгоджується з іменником чоловічого роду, матиме закінчення *-ий* (*високий хлопець, старий дуб, справедливий суддя*). Якщо прикметник описує іменник жіночого роду, він матиме закінчення *-а* (*різнокольорова райдуга, місячна ніч, рідна мати*). У свою чергу прикметник,

який стосується іменника середнього роду буде мати закінчення *-е* (*спокійне море, тихе дитя*) (Ковтун (Бугайчук), 2002, с. 42). Приклади:

- «*Отак і з'явився у Чернобая персональний барліг у лісі (...)*» (Дашвар, 2020, с. 47);
- «*І його чомусь не вражає моя краса чи фантастична неординарність аж настільки, щоби він забув про час, кинувся виконувати будь-які мої забаганки*» (Дашвар, 2018);
- «*Низьке сонце ще освітлювало місто, та вже попереджало (...)*» (Дашвар, 2018).

Синтаксичний засіб є універсальним, оскільки категорія роду виражається не тільки узгодженням між прикметником та відмінюваним іменником (*приваблива пропозиція* – ж.р.), але й узгодженням між прикметником та невідмінюваним іменником (*тепле пальто* – с.р., *маленький поні* – ч.р.) або прикметником та іменником спільного роду (*такий нахаба* – *така нахаба*) (Горпинич, 2004, с. 53). Наприклад:

- «*Плов, млинці з сиром, запечені курячі стегенця, а ще хліб, цукор, гречка, олія, улюблена Тьомина салямі, молоко для кота*» (Дашвар, 2020, с. 13).

2.1.3 Займенник, його категоріальне маркування роду.

Категоріальне маркування роду займенника відбувається за допомогою узгодження займенників з іменниками. Такі особові займенники як *він, вона, воно* використовуються самостійно, замінюючи у реченні іменник відповідного роду. Займенник *він* позначає особу чоловічого роду, *вона* – особу жіночого роду і *воно* стосується живих та неживих істот. Приклади:

- «*У Тьоми було житло, і він не протестував, коли Галя щомісяця підкидала мамі трохи грошей із власних заробітків*» (Дашвар, 2020, с. 3);
- «*Заспішив до автівки, що вона здалеку скидалася на дебелу жабку (...)*» (Дашвар, 2020, с. 1);

- «Добре серце? Так воно навряд чи стане у пригоді під час пошуків» (Дашвар, 2020).

Категорія роду властива не всім розрядам займенників, вона спостерігається тільки в особових (*він, вона, воно*), питальних (*чий, який, котрий*), відносних (ті ж самі займенники з розряду питальних), присвійних (*мій, твій, наш, ваш, його, її, свій*), вказівних (*цей, той*), означальних (*кожний, всякий, інший, весь*), заперечних займенниках (*нічий, ніякий*).

Спосіб утворення займенників чоловічого, жіночого або середнього роду є афіксальним. Займенники, які схожі за своїм виглядом на прикметники (наприклад питальні або означальні займенники) у чоловічому роді матимуть закінчення *-ий (-ій)* (*який, кожний*), у жіночому роді – закінчення *-а (-я)* (*яка, кожна*), і в середньому роді з’являться закінчення *-е (-є)* (*яке, кожне*). Приклади:

- «У злій темряві навпомацки хапала мотлох, який траплявся під руку, викидала з бака» (Дашвар, 2020, с. 2);
- «Хриstopратівка зустріла Галю двома кудлатими собаками, які крутилися навколо дівчини, поки та йшла єдиною вулицею села, із жахом констатуючи, що кожна хата, повз яку вона проходить, покинута людьми» (Дашвар, 2020);
- «Якби не ти, сьогодні моє життя склалося б зовсім інакше!» (Дашвар, 2020).

2.1.4 Числівник, репрезентація категорії роду. Порівнюючи з іншими частинами мови, які виражають категорію роду в українській мові, репрезентація цієї категорії за допомогою числівника є досить обмеженою. Серед розряду кількісних числівників тільки в збірних числівниках реалізується рід.

Збірні числівники (*двоє, п’ятеро, десятеро* або *обидва*) вживаються тільки з особами чоловічого та середнього роду, але лише з назвами істот: *двоє парубків, п’ятеро горобців, десятеро цуценят*. Лише числівник *обидві* вживається з особами жіночого роду: *обидві дівчини*. Приклади:

- «Зазвичай о цій порі біля озера людно від відпочивальників, та сьогодні лиш двоє охоронців блукали неподалік озера» (Дашвар, 2020, с. 74);
- «(...) і обидві армії активно вербували прибічників» (Дашвар, 2020, с. 98).

Кількісні числівники (позначають порядок предметів при лічбі: *перший, другий, сьомий*) можуть виражати рід означуваного іменника за допомогою флексій. Числівники, які позначають особу чоловічого роду, матимуть закінчення *-ий (-ій)* (*другий поверх, четвертий вагон*); у числівниках, які вказують на особу жіночого роду, можна побачити закінчення *-а (-я)* (*шоста сходинка, третя сторінка*) і в числівниках середнього роду спостерігається закінчення *-е (-є)* (*п'ятнадцяте курча, сьоме подвір'я*). Приклади:

- «Увіп'ялася очима в екран – новини: один канал, другий, третій» (Дашвар, 2018);
- «Балакуча жінка з дочкою повертаються, коли на вечірньому небі вже з годину сяє перша зірка» (Дашвар, 2018, с. 23);
- «(...)— Мене цікавить п'яте березня! (...)» (Дашвар, 2020).

2.1.5 Дієслово, засоби вираження категорії роду. Останньою частиною мови, яка позначає категорію роду в українській мові, є дієслово. У цій частині мови переважають морфологічні засоби вираження категорії роду, тобто використання флексій. Серед усіх часів в українській мові тільки у минулому часі можна помітити, про іменник якого роду йде мова. Особам чоловічого роду притаманні нульове закінчення або закінчення *-ив (-ів), -ав:* *собака біг, він ходив, батько писав*. Особи жіночого роду мають закінчення *-а:* *дівчина бігла, мати працювала*. Для осіб середнього роду використовують закінчення *-о:* *дитя плакало, сонце світило*. Приклади:

- «Заскавучав застережливо, бо бачив: геть обмаль сил у людини» (Дашвар, 2018, с. 1);

- «Не забудь почистити зуби та помити руки, – мовила суворо» (Дашвар, 2018, с. 1);
- «Серце не зупинилося» (Дашвар, 2018).

В теперішньому та майбутньому часі третя особа однини має однакові закінчення, тому у дієсловах цих часів помітити категорію роду неможливо.

Висновки до Розділу 2

Дослідивши засоби репрезентації категорії роду в англійській та українській мовах та зіставивши ступінь вираження цієї категорії у порівнюваних мовах, можна зробити висновок, що в українській мові існує набагато більше засобів для позначення роду, аніж в англійській мові.

Аспект категорії роду та способи її вираження є аломорфними для зіставляваних мов, оскільки в англійській мові рід виражається лише за допомогою іменників та займенників, і на його позначення застосовують морфологічні та лексичні засоби. Використання флексій для вираження роду іменника є недостатньо продуктивним морфологічним засобом. В свою чергу, продуктивність застосування родовказуючих основ у лексичних засобах різниться в залежності від самих основ. Головним засобом реалізації категорії роду залишається займенник, хоча його вживання зазнає значних змін у сучасному суспільстві.

В українській мові для репрезентації вищевказаної категорії використовують як іменники та займенники, так і прикметники, числівники та дієслова. Словотвірний засіб є достатньо продуктивним у творенні іменників жіночого та чоловічого родів, на відміну від лексичного засобу, який полягає у використанні гетеронімії. Синтаксичні засоби позначення категорії роду притаманні прикметникам, займенникам, числівникам та дієсловам, адже в українській мові ці частини мови узгоджуються з іменником. Окрім цього, морфологічний засіб, який реалізується за допомогою афіксів є продуктивним для вираження вищевказаної категорії у прикметниках, певних розрядах займенників, кількісних числівниках та дієсловах у минулому часі.

Останнім часом в англійській мові спостерігається рух до гендерно-нейтрального стандарту, щоб уникнути підкреслення статі людини. Для цього застосовується заміна слів з родовказуючою основою на нові терміни або гендерно-нейтральні аналоги. В українській мові спостерігається інша тенденція: поширюється використання фемінітивів задля більшої репрезентації жінок у різних сферах життя та усунення дискримінації.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Провівши дослідження категорії роду та способів її вираження у сучасних англійській та українській мовах, ми змогли досягти мети, поставленої на початку нашого дослідження.

Проаналізувавши зазначену категорію в англійській та українській мовах, ми можемо сказати, що вона є переважно аломорфною, хоча існують певні ізоморфні риси. Ізоморфізм полягає у реалізації роду у двох самостійних частинах мови (в іменнику та займеннику), хоча і з різним ступенем вираження; існуванні «спільного» роду в обох мовах та використанні морфологічного та лексичного засобів вираження вищевказаної категорії (до останнього належить гетеронімія, яка є спільною рисою для порівнюваних мов).

Аломорфізм полягає у використанні прикметників, числівників та дієслів для позначення категорії роду в українській мові, а також у ширшому переліку мовних засобів для досягнення цієї мети: окрім морфологічного та словотвірного засобів, використовують словотвірний та синтаксичний засоби, останній з яких є досить продуктивним.

Основними маркерами категорії роду в англійській мові є займенник і в меншій мірі іменник. В українській мові через узгодження самостійних частин мови між собою (адже українська мова є синтетичною) маркерами роду слугують іменники, займенники, прикметники, числівники (в меншій мірі) та дієслова.

Порівнюючи англійську та українську мови в аспекті гендерної нейтральності, в англійській мові набуває популярності гендерно-нейтральний стандарт. Все частіше в текстах публіцистичного стилю можна зустріти назви посад, які не вказують на стать особи (*spokesperson, athlete, flight attendant*). В українській мові поширюється використання фемінітивів для більшої репрезентації жінок та боротьби з дискримінацією. Однак, ця тенденція поки що поширюється тільки на публіцистичний, художній та розмовний стилі.

Подальше дослідження категорії роду та засобів її реалізації в сучасних англійській та українській мовах має декілька перспектив. Перша з них полягає у глибшому вивченні лексичних засобів вираження роду задля детального вивчення лексичних особливостей та відслідковування змін у вживанні гендерних маркерів в обох мовах з часом. Інша перспектива дослідження полягає у вивченні змін у вираженні роду протягом історичного розвитку мов, які можуть допомогти краще зрозуміти еволюцію категорії роду та засобів її вираження.

RÉSUMÉ

Research on topic «The category of gender and means of its realization in Modern English and Ukrainian» is devoted to the analysis of one the main categories of the noun, gender, and ways of its expression in modern English and Ukrainian languages. Course paper is comprised of introduction, two chapters, general conclusions, literature cited and list of illustration materials.

The first chapter «**Theoretical basis of research of category of gender in Modern English and Ukrainian in contrastive aspect**» («Теоретичні засади дослідження категорії роду в сучасних англійській та українській мовах в зіставному аспекті») is aimed at pinning down theoretical points of the grammar system of contrasted languages and characteristics of the category of gender itself.

The second chapter «**Means of realization of category of gender in Modern English and Ukrainian**» («Засоби реалізації категорії роду в сучасних англійській та українській мовах») is practical research. Analysis of means of realization of category of gender as well as comparison of isomorphic and allomorphic aspects of contrasted languages is represented in this chapter with the help of illustration materials in English and Ukrainian.

Key words: gender, natural gender, common gender, heteronymy (nominative suppletion), gender-neutral language, feminine words.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Березенко, В. М. (2010). Порівняльна типологія англійської та української мов. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
2. Бойван, О. С., Ковтун О. В. (2021). Теоретичні аспекти дослідження граматичної категорії роду в англійській мові. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32, 97-102.
3. Брус, М. П. (2019). Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.
4. Горпинич, В. О. (2004). Морфологія української мови. Київ: Видавничий центр "Академія".
5. Демідов, Д. В. (2011). Лексичні засоби вираження категорії роду у сучасній англійській мові. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка №9 (220). <https://www.yumpu.com/it/document/read/12287651/10->
6. Зіневич, О. В. (2022). Мовні засоби репрезентації предметності в сучасних англійській та українській мовах: морфосинтаксичний аналіз. [Магістер. робота, Київський національний лінгвістичний університет].
7. Ковтун (Бугайчук), О.В. (2002). Опора на дані контрастивного аналізу граматичних явищ української і англійської мов як фактор удосконалення загальномовленнєвих навичок студентів. Наука і сучасність: збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, 39-48. Київ: Логос.
8. Корунець, І. В. (2003). Порівняльна типологія англійської та української мов. Вінниця: Нова Книга.
9. Кочерган, М. П. (2001). Вступ до мовознавства. Київ: Видавничий центр "Академія".
10. Левицький, А. Е. (2008). Порівняльна граматики англійської та української мов. Київський університет.

11. Плющ, М. Я., Бевзенко, С. П., Грипас, Н. Я. (1994). Сучасна українська літературна мова. Київ: Вища школа. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009522>
12. Симонова, К. С. (2004). До питання про статус службових слів у науковій концепції частин мови. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Філологічні науки. Том 34, 46-50.
13. Словник української мови у 20 томах. Гетеронімія. <https://slovnyk.me/dict/newsum/гетеронімія>
14. Bražienė, N. (2006). Stylistic use of English Gender. Vytauto Didžiojo Universitetas Švietimo akademija. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=239353>
15. Boyadzhieva, E. (2013). Expressing gender in English and some Slavic languages. Югозападен университет "Неофит Рилски". <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=80730>
16. Carter R., McCarthy, M. (2006). Cambridge Grammar of English. Cambridge University Press.
17. Desprez-Bouanchaud, A., Doolaeghe, J., Ruprecht, L. (1999). Guidelines on gender-neutral language. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377299>

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Жадан, С. В. (2014). Месопотамія. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
2. Дашвар, Л. (2018). Ініціація. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
3. Дашвар, Л. (2020). #галябезголови. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
4. Zevin, G. (2022). Tomorrow, and Tomorrow, and Tomorrow. Random House.
5. Shakespeare, W. (1623). King John.
5. Klune, T. J. (2021). The House in the Cerulean Sea. Tom Doherty Associates.
6. Malague, R. (2013). An Actress Prepares. Taylor & Francis.
7. Weldon, F. (2003). The President's Child. Doubleday.
8. Nix, G. (2001). Lirael. HarperCollins Publishers.
9. Blyton, E. (2022). Stories of Mischief Makers. Hachette Children's Group.
10. Delinsky, B. (1995). Together alone. HarperCollins Publishers.
11. Baldwin, S. S. (2012). The Selector of Souls. Simon & Schuster UK.
12. McQueen, C. (2018). The Barefoot Barmaid.
13. Ball, S. (2005). The Guardsmen. Harper Perennial.
14. Haines, P. (1989). The Golden Lion. Scribner.
15. Glass, C. (2006). The Tribes Triumphant.
16. Valley, J. (2019). The Bartender's Secret. Bella Books.
17. Wilcken, H. (2002). The Execution. Flamingo.
18. Ginger Chambers. (1992). Welcome to Tyler: Bachelor's Puzzle. Harlequin.
19. Hodjera, M. (2013). The Komodo Café. iUniverse.